

## KÖNYVESHÁZ

## Hörccsök és csomorka

Ambrus Lajos a régi magyar szőlőkről

OZSDA ERIKA

A ki látta, hallotta *Ambrus Lajost*, vagy olvasta a könyveit, újságokban megjelent írásait, az tudja, hogy az író, szerkesztő, borász, gyümölcsész és szőlősgazda, a Lugas tárcaírója imád enni-inni, mesélni. Szereti a magyar nyelvet, az irodalmat, a históriát, a kultúrtörténetet, a természetet, és büszke szülőföldjére, Gyulára. A József Attila- és Berzsenyi-díjas író tizenkilencedik kötete tavaly jelent meg Várostérkép címmel, amelyben sajátos hangulatú esszéi ilyen-olyan szállal délalföldi szőlővárosához kötődnek. Ambrus Lajos idén különleges művet, Régi magyar szőlők című naptárát mutatja be olvasóinak.

„Kuriózum ez a 2021-es falinaptár, mert a kiváló festő, Neogrady Antal (1861–1942) akvarelljeit tartalmazza, aki a millennium idején ampelográfiai pontossággal és tudományos hitellel festette meg a régi magyar szőlőfajtákat – olvasható az ajánlóban a piktorról. (Az ampelográfia a szőlőfajtákkal foglalkozó tudomány, nevét Dionüszosz kedvencéről, a fiatal szatírról, Ampeloszról kapta.) – Kuriózum, mert Neogrady 53 hazai szőlőfajta hiteles akvarelljét készítette el, melyek nagy része a filoxeravész előtti időkből származik, ám azóta kivesztek a hazai felhasználásból.”

Az 1900-as párizsi világiállításon Neogrady Antal gyönyörűen kidolgozott festményei képvise-

selték a magyar szőlészetet. Munkájával a „szőlőművelés osztályában” az ezüstérmét nyerte el. Azonban a győztes művek egy része ma már nem fellelhető. Ambrus Lajos derítette ki, hogy 1900 és 1914 között a Borászati Lapok az 53 színes nyomatból 29-et közreadott, de az író hiába kereste ezek eredetijét könyvtárakban, egyetemen, múzeumokban – a megjelent 29-ből csak 18 ábra került elő.

Ambrus a kutatás során izgalmas történetekre, nyelvi emlékekre bukkant. Csak néhány példa nyelvünk utánozhatatlan gazdagságából, a szőlőfajták neveiből: apró függer, fehér kecskecsöcsű, tótika, hörccsök, csomorka és kobaklevelű. Időközben az is kiderült, hogy mit jelent az „Org Tokos” kifejezés. Érdemes elolvasni, Ambrus Lajos hogyan figyelt föl és lelt rá a szőlőrengtetegen a megfejtésre, a magyar névre: Öreg Tökös, más néven fehér góhér vagy bajor szőlő.

De az máig rejtély, hogy hová tűntek az eredeti Neogrady-festmények és a Borászati Lapok színes mellékletei. Hiába segítettek többen is az író munkáját, nem találták meg őket. Ambrus Lajos az előkerült fajták közül a kéknyelű színes nyomatát balatoni kirándulása során pillantotta meg *Szeremley Huba* éttermében. Az ismert borász nemcsak a kéknyelűt mentette meg, hanem a bakatort is. Az előkerült fajtákból az író tizenkettőt használt fel a naptárhoz, minden hónaphoz egyet-egyét párosított. Az el-

felegett Neogrady-festmények mellett megismerteti az olvasókat a szőlőfajtákkal, termőhelyükkel, fürtjeikkel, zamatukkal, savasságukkal vagy éppen hímnős virágukkal. A kéknyelűt a május hónapnál találjuk. Ahogy a budai szőlőiskola 1844-es lajstromából megtudhatjuk, ebből készül „a legjobb ’s legtartós b fehér bor”. Áprilisban a nemes kadarkáról olvashatunk hosszabban. Erről a fajtáról azt állítják, hogy: „minden jóra való magyar vörös bornak ez szolgáltatja nyers anyagát. A legjobb villányi vörösbor 1 rész oportó és 9 rész kadarka keverékéből készül”. A júliusi juhfark nevét a hosszú, hengeres, az állat farkához hasonlóan visszahajló fürtje miatt kapta. A szeptemberi ezeréves Magyarország emléke a világhírű „kecskeméti szőlőbúvész”, *Mathiasz János* csemegeszőlője. Fürtjei nem ritkán az egy kilogramm súlyt is elérik. „Lugas-szőlőnek is kiváló.”

Ha Ambrus Lajos elegáns falinaptárát karácsonyra adnák ajándékba, előtte feltétlenül olvassák el. Nem csak a szakembereknek, mindenkinek érdekes, színes olvasmány. Szívet melegengető, ha pedig hozzájutnak az ajánlott borokhoz, akkor testet is.

(*Ambrus Lajos: Régi magyar szőlők Neogrady Antal akvarelljeivel. Naptár a 2021-es évre. Kortárs Könyvkiadó, Budapest, 2020. 18 lap. Ára: 4000 forint*)

